JAARVERSLAG **2016**

www.tumba.nl



TUmBA

kenniscentrum
discriminatie
en diversiteit

VOORWOORD

In 2016 nam de Provincie Fryslân een ingrijpend besluit. De coalitiepartijen in de Staten besloten te stoppen met de financiering van maatschappelijke organisaties, waaronder Tûmba. Deze beslissing heeft verstrekkende gevolgen voor onze organisatie en ons werk. Onze organisatie zal per 2018 inkrimpen en de belangrijke taak van preventie en voorlichting – zo hard nodig in deze tijd waarin discriminatie en uitsluiting toenemen – komt onder druk te staan. Tûmba doet er alles aan om ondanks het besluit van de provincie ons belangrijke werk door te laten gaan. We laten ons daarbij inspireren door filosofen als Hannah Arendt, Martha Nussbaum en Amartya Sen. Hun gedachtengoed blijft een belangrijke inspiratiebron voor Tûmba.

Het werk van Tûmba gaat over het positief waarderen van diversiteit, het tegengaan van discriminatie en vooroordelen, het stimuleren van respectvol debat en dialoog. Het doel is een sociaal veilige omgeving te creëren voor iedereen, met gelijke kansen en gelijke toegang.
Tûmba is een politiek en religieus onafhankelijke non-profit organisatie.

Filosofie
Mensen bestaan niet in enkelvoud maar in meervoud, aldus Hannah Arendt (1906-1975). We zijn immers onderling allemaal verschillend van aard, opvoeding, cultuur en talenten en juist die verschillen willen we in de politiek-culturele wereld tot uitdrukking brengen. Die wereld ontstaat niet zomaar, maar brengen wij als mensen gemeenschappelijk tot stand. 'Niet de Mens, maar mensen bewonen de wereld,' luidt een van Arendts bekende uitspraken. Pluraliteit was voor Arendt een belangrijk politiek principe, omdat zij tijdens de Tweede Wereldoorlog zelf als joodse vrouw aan den lijve moest ervaren wat er met de mensheid gebeurt als deze niet langer veelvoudig en verschillend mag zijn. Hierbij gaat het niet zozeer om *wat* een mens is (het *whatness* in leeftijd, burgerlijke staat, afkomst, seksuele voorkeur, huidskleur, fysieke beperkingen, religie), maar om wie je wilt zijn, het *whoness*. Het *wie je bent* in de zin van moraal, ontwikkeling, het maken van keuzes, respect, openheid, deelname, meningsvorming en dialoog.

Tûmba plaatst haar activiteiten in een bredere politiek-filosofische context – zoals Arendt, Nussbaum en Sen deze schetsen – gerelateerd aan de toegang tot mensenrechten, the right to have rights. ▶

Kerntaken

- Discriminatie Meldpunt Fryslân meldpunt voor advies en ondersteuning voor alle burgers van Fryslân
- Monitoren van discriminatie in Fryslân in verband met onderzoek en beleid
- Provinciaal kenniscentrum voor discriminatiezaken en diversiteit
- Preventie en educatie; trainingen voor jongeren en professionals
- Projectontwikkeling gericht op diversiteit, engagement, cultuur (kunst)
- Landelijke kennisontwikkeling met partnerorganisaties en overheid

Deelthema's

- Vluchtelingen
- Moslimdiscriminatie
- Antisemitisme
- Discriminatie op grond van huidskleur en afkomst
- LHBTI (homo-transgender-emancipatie)
- Gender
- Toegankelijkheid in verband met fysieke beperkingen
- Arbeidsmarkt en discriminatie
- Sociale veiligheid in het onderwijs, buurt & wijk en sport

Jaarlijks publiceert Tûmba de *Monitor Discriminatie* waarin de cijfers over discriminatiemeldingen toegelicht worden. Ook worden de gegevens van Tûmba opgenomen in landelijke en internationale onderzoeks- en beleidsrapportages. Landelijke samenwerking is van belang voor kennisontwikkeling, kwaliteit en uniforme werkwijzen.

Samenwerking

De samenwerking met scholen is intensief en richt zich op het bevorderen van een sociaal veilig klimaat. Ontmoeting en kennis staan centraal. Ieders inbreng is van belang. Ook als jongeren intolerant zijn of vragen stellen bij migratie willen we die meningen horen, want *de wereld wordt pas menselijk als ze onderwerp van gesprek is* (Hannah Arendt). Het spel *Wie van de 3*, *Class of All Together* en *De Talkshow* zijn in 2016 veel gevraagd door docenten. In de vraag van scholen springen de thema's LHBTI-emancipatie en vluchtelingen eruit, we zien een groeiende behoefte van docenten aan workshops van Tûmba (op deelthema in samenwerking met COC Friesland). Alle workshops worden op maat gesneden.

Andere samenwerkingsprojecten in 2016 waren: Open Joodse Huizen, de Provinciale 4 Mei Herdenking, Regionaal Discriminatie Overleg met Politie en het Openbaar Ministerie, landelijke samenwerking met andere anti-discriminatievoorzieningen, het Regenboogproject van de gemeente Leeuwarden en Súdwest-Fryslân op het gebied van homo-transgender-emancipatie (dat leidde vorig jaar onder meer tot de realisatie van de regenboogtrap op het Mata Hari-plein in Leeuwarden en het Regenboogbankje aan het Schaapmarktplein in Sneek).

Tûmba bood in 2016 permanent één mbo-student een leerwerkplaats in onze organisatie. Daarnaast waren zo'n veertig vrijwilligers voor Tûmba actief in diverse projecten. Ook de receptie en conciërgetaken werden verricht door vrijwilligers.

Financiers

Belangrijkste financiers van Tûmba zijn de Friese gemeenten. Zij ontvangen voor de uitvoering van de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorziening een financiële vergoeding van de Rijksoverheid. Voor preventie en educatie zijn met name de Provincie Fryslân en de gemeente Leeuwarden van belang. Daarnaast wordt het budget aangevuld met inkomsten vanuit fondsen, gemeenten, donateurs, kerken en opdrachten voor bedrijven en instellingen.

Medewerkers, vrijwilligers en stagiairs verdienen een groot compliment voor hun betrokken inzet voor Tûmba. We bedanken onze samenwerkingspartners en opdrachtgevers voor de gezamenlijke projecten en activiteiten.

Brenda Ottjes, directeur
Leeuwarden, maart 2017

Namens het bestuur:
Naima Zoundri, voorzitter
Ersen Albayrak, secretaris
Sander Penninga, penningmeester
Corrie van Noort, vicevoorzitter

DISCRIMINATIE MELDPUNT

In 2016 werden in totaal 195 dossiers over discriminatie-meldingen (exclusief politiecijfers) aangelegd door het Discriminatie Meldpunt. Deze meldingen worden geregistreerd en behandeld volgens landelijke protocollen van de brancheorganisatie Landelijke Vereniging tegen Discriminatie. Melders ontvingen advies, zijn juridisch bijgestaan bij procedures en vonden een luisterend oor. Dit laatste wordt op prijs gesteld omdat hiermee een negatieve emotionele ervaring losgelaten en verwerkt kan worden. Dit voorkomt vervolgschade zoals slapeloosheid of arbeidsverzuim.
Het aantal meldingen is ongeveer gelijk met die in 2015.

Bij discriminatie gaat het om discriminatie-gronden zoals huidskleur, religie, lichamelijke beperking, afkomst, nationaliteit, verblijfsstatus, Friese taal, seksuele gerichtheid, geslacht, leeftijd, politieke gezindheid, levensovertuiging, arbeidscontract en arbeidsduur. Dit noemen we de 'wettelijke gronden'. Discriminatie op deze gronden is in een aantal situaties wettelijk verboden. Men meldt ook discriminatie op 'niet wettelijke gronden'. Hier gaat het bijvoorbeeld om inkomenspositie, overgewicht of het missen van een vaste woon- of verblijfplaats.

Afkomst en huidskleur vormen al jaren de discriminatiegrond waarover het meest gemeld wordt. Ook discriminatie op de arbeidsmarkt en in buurt & wijk wordt vaak gemeld. Dat is logisch, want op het werk en in de woonomgeving is het moeilijk om 'met een boog om het probleem heen te lopen'. Bij discriminerende opmerkingen op straat of in het uitgaansleven halen mensen vaker hun schouders op, ook al komt het wel binnen en heeft het een negatief sociaal-emotioneel effect. Op het werk, bij het zoeken van een stageplaats of baan, of thuis in je eigen buurt, lukt het daarentegen niet meer om de discriminatie-ervaring emotioneel op afstand te houden.

Tûmba voert voor alle Friese gemeenten de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen uit. Tûmba is een antidiscriminatievoorziening, een ADV. Bij de uitvoering wordt de Wet en het bijbehorende besluit van de Minister gehanteerd. Conform de Aanwijzing Discriminatie van het College van Procureurs-Generaal werkt Tûmba samen met de Politie, eenheid Noord Nederland, en het Openbaar Ministerie. Ook LHBTI-belangen-organisatie COC Friesland neemt hieraan deel.
De 195 dossiers bestaan uit 171 discriminatiemel-dingen van inwoners van Fryslân, 6 van mensen die wonen buiten de provincie en 18 van Tûmba-medewerkers zelf.



De discriminatiemeldingen die de politie registreert – in 2016 waren dat er 150 – vragen ook tijd. Zo begeleidt Tûmba deze melders en komen de meldingen aan bod tijdens het reguliere casusoverleg met de politie.

Op landelijk niveau werkt Tûmba intensief samen met andere anti-discriminatievoorzieningen (ADV's oftewel Discriminatie Meldpunten). Hierbij ligt de focus op eenduidige behandeling en registratie van de meldingen en kwaliteitsbewaking. Ook vindt via deze landelijke samenwerking afstemming plaats met de Ministeries om vorm te geven aan beleid tegen discriminatie. Over dit beleid en resultaten informeert het Ministerie van BZK regelmatig de Tweede Kamer in een Nationaal Actieprogramma tegen Discriminatie (het meest recente actieprogramma is op 22 januari 2016 naar de Tweede Kamer gestuurd en is vindbaar op internet).

De landelijke overheid gaf in 2016 een vervolg aan de publiciteitscampagne *Zet een streep door discriminatie*. Bij deze campagne werd gebruik gemaakt van tv-spotjes en een toolkit. De website discriminatie.nl, eigendom van de gezamenlijke ADV's, wordt door de overheid ingezet voor de campagne. Tûmba lanceerde tegelijkertijd met de landelijke campagne extra eigen PR voor het Friese meldpunt met huis aan huis flyers en publicatie via pr-borden langs de weg, waarbij in kleur overeenstemming is gezocht met de landelijke overheidscampagne.

Naast samenwerking met landelijke en gemeentelijke overheden, Politie, Openbaar Ministerie en COC Friesland, vond afstemming plaats met het College voor de Rechten van de Mens. Bij het behandelen van discriminatie-meldingen werd contact gezocht met een breed scala aan netwerkpartners in zorg, onderwijs en welzijn.
Vaak komen educatie- en preventieactiviteiten (zie elders in dit jaarverslag) direct voort uit discriminatiemeldingen van burgers.

MONITOR DISCRIMINATIE



Tûmba publiceerde op 21 maart, de Internationale VN-dag tegen Discriminatie, de jaarcijfers in de vorm van een Monitor die zowel digitaal als op papier beschikbaar is. In 2016 werden de cijfers 2015 gepubliceerd in de *Monitor Discriminatie 2015 Noord Nederland*. Dat jaar presenteerden de drie noordelijke Meldpunten (Fryslân, Groningen en Drenthe) voor de eerste maal een gezamenlijke rapportage van de discriminatiemeldingen in de drie provincies. Voor informatie over de jaarcijfers verwijzen we naar deze publicatie.

Op landelijk niveau verschijnen diverse rapportages over discriminatie. Dat zijn rapporten van Discriminatie Meldpunten, Politie en Openbaar Ministerie, het College voor de Rechten van de Mens, het Centraal Bureau Statistiek, het Sociaal Cultureel Planbureau, het Verwey-Jonker Instituut, de Anne Frank Stichting, het CIDI en rapporten over internetdiscriminatie van stichting MiND. In de samenwerking met een aantal organisaties en Ministeries is besloten hier meer eenheid in aan te brengen. Zo publiceerden de gezamenlijke Discriminatie Meldpunten (de LVtD, de brancheorganisatie van anti-discriminatievoorzieningen) samen met de Nationale Politie in 2016 één rapport over discriminatie: *Discriminatiecijfers 2015*.

Deze samenwerking op het presenteren en analyseren van discriminatiecijfers wordt voortgezet en verder verbreed. Dit betekent dat er in 2017 een landelijk multi-agency rapport uitkomt over de discriminatiemeldingen 2016. In dit rapport worden de meldingen van de Discriminatie Meldpunten, Politie, College voor de Rechten van de Mens en stichting MiND (internetdiscriminatie) gebundeld.

Ook op regionaal niveau zullen meer rapportages gezamenlijk gepubliceerd worden. De voorzet die Tûmba in 2016 al deed door samen met de meldpunten in Groningen en Drenthe één monitor te publiceren ligt geheel in die lijn. Onder het landelijke multi-agency rapport *Discriminatiecijfers 2016* zullen per politie-eenheid regionale rapportages verschijnen. In onze regio is dat de *Monitor Discriminatie 2016 Noord Nederland*.

De gemeentelijke rapportages die voorheen gebundeld werden in een CBS-notitie komen daarmee te vervallen. De gemeenten zijn hiervan zowel door het Ministerie van BZK als door Tûmba op de hoogte gebracht. Door het bundelen van meerdere databronnen zal de verschijningsdatum van de Monitor voortaan wel wat later in het jaar vallen, waarbij gekoerst wordt op publicatie gelijktijdig met het landelijk rapport.

EDUCATIE: BEAUTIFUL PEOPLE

In 2016 verzorgde educatief medewerker Arnold Helmantel een groot en divers aantal workshops, trainingen en lezingen. Tûmba biedt een breed scala aan educatieve werkvormen, met als doel het voorkomen van discriminatie en pesten: *De makelaar en de clown*, *Wie van de drie* (zie ook: *Koplopers LHBTI-emancipatie*), *40 dagen niet schelden*, *Speeddate*, *Iedereen is van de wereld*, *Class of All Together* en trainingen en workshops die aangepast kunnen worden aan een specifieke situatie of vraag.

Op het Nordwin College in Leeuwarden werd op 20 januari tweemaal *Speeddate: Iedereen is van de wereld* gespeeld. In deze werkvorm hebben studenten korte ontmoetingen met mensen die 'anders' zijn (en dan helemaal niet anders blijken te zijn). Deze workshop werd vijfmaal op 9 februari, vijfmaal op 16 februari, viermaal op 2 november en in totaal twaalfmaal op 22 en 23 november en op 14 december op het Lauwers/Singelland College in Surhuisterveen uitgevoerd.

FC Cambuur

Op 14 januari gingen leerlingen van CBS De Merlettes in Kootstertille de uitdaging *40 dagen niet schelden* aan. Na ruim vijf weken opletten op eigen taalgebruik en dat in hun omgeving (mede-leerlingen, docenten, ouders) werd de uitdaging op 26 februari spectaculair afgesloten. De leerlingen gingen in de spelersbus van SC Cambuur van hun school naar het gemeentehuis in Buitenpost. Daar reikte wethouder Max de Haan de certificaten aan hen uit. De afsluiting van *40 dagen niet schelden* op CBS De Wrâldpoarte in Garyp was minstens zo bijzonder. De uitdaging die de leerlingen op 24 mei waren begonnen werd op 4 juli passend afgesloten: in het aquaduct in aanbouw onder het Prinses Margrietkanaal traden de leerlingen op als 'schreeuwkoor' (de *Leeuwarder Courant* plaatste op 5 juli een grote kleurenfoto van dit koor). Onder leiding van dirigent Philip Curtis (CityProms) schreeuwden leerlingen van OBS De Weide in Leeuwarden op 27 mei liedjes als *Poesje Mauw* en *Slaap kindje slaap*. Daarmee sloten zij hun *40 dagen niet schelden* af, die op 30 maart was gestart (op 28 mei besteedde de *Leeuwarder Courant* aandacht aan het slotakkoord). Leerlingen van OBS De Flambou en OBS Trimbeets in Gorredijk ondertekenden op 8 april het contract om '40 dagen niet te schelden'. Op 9 juni sloten zij hun uitdaging af door onder leiding van dirigent Philip Curtis in de winkelstraat van Gorredijk het nietsvermoedende publiek te verrassen met een schreeuwkoor. De vijfde *40 dagen niet schelden* van 2016 vond tussen 18 februari en 21 april plaats op SBO Aquamarijn in Leeuwarden. ▶



De eerste uitvoering van de workshop *Class of All Togethe*r, waarin een vluchteling haar of zijn verhaal vertelt en studenten vragen mogen stellen, vond plaats op 23 maart op de Friese Poort in Sneek. Deze primeur was direct een bijzondere. Hoewel er vooraf enkele negatieve opmerkingen waren over het bezoek van een Syrische vluchteling, werd het een ontroerend maar ook vrolijk gesprek. Deze workshop vond daarnaast plaats op 14 april op ROC Friese Poort Leeuwarden, op 13 mei op het Stellingwerf College in Oosterwolde, op 23 mei op het Nordwin College in Sneek, op 8 juni op ROC Friese Poort Sneek, en op 10 juni op het Christelijk Gymnasium Beyers Naudé en op 23 juni op Piter Jelles Stedelijk Gymnasium Leeuwarden (in het kader van het theaterproject *Kingdom of Earth*, over identiteit en uitsluiting).

De workshop *Vluchten kan niet meer*, waarin een migrant een persoonlijk verhaal vertelt over vluchten en cultuurverschillen, werd op 20 januari voor de christelijk-maatschappelijke vrouwenvereniging Passage in Oppenhuizen gegeven. Deze workshop werd tweemaal gegeven op 27 januari op ROC Friese Poort Leeuwarden, in totaal driemaal op 10 en 17 februari op RENN 4 De Monoliet in Leeuwarden, op 15 en 16 maart in totaal viermaal op het Nordwin College in Leeuwarden en Heerenveen, viermaal op 16 maart op ROC Friese Poort Leeuwarden, en tweemaal op 18 april op de Leeuwarder Scholen Vereniging.

Intercultureel contact

Voor de Rotary-afdeling Heerenveen werd op 25 januari een inleiding over minderheden verzorgd. Voor het niet-onderwijzend personeel van ROC Friese Poort Leeuwarden werd op 2 en 16 februari en 29 augustus een workshop over vluchten gegeven. Op 12 februari en 11 maart waren Tûmba-medewerkers Arnold Helmantel en Femke Molenaar op de ROC Friese Poort Drachten in het kader van de start-up voor het 5 mei project *De Ware Betekenis der Dingen* (zie: Befrijdingsfestival). Een workshop over racisme werd op 7 maart op het Nordwin College Buitenpost gegeven. Ook op het Nordwin College, maar dan op locaties Leeuwarden en Sneek, werden op 17 maart in totaal twee workshops over vooroordelen verzorgd. Op 22 maart een inleiding over het werk van Tûmba in Resto VanHarte



Foto © Projectbureau De Centrale As

in Leeuwarden. Op het Dockinga College in Dokkum vertelde ex-neonazi Tonny van den Berg, nu vrijwilliger bij Tûmba, op 24 maart over zijn radicalisering en de weg terug.
Op de NHL in Leeuwarden, op het Friesland College Heerenveen en op ROC Friese Poort Sneek werden er, op respectievelijk 3 februari en 8 september, op 12 april en 14 oktober en op 2 december, workshops over interculturele communicatie gegeven, onder de noemer 'een pot pindakaas en een gitaar'. De try-out van de workshop *Lijn 51*, waarin twee op het oog geheel verschillende mensen met elkaar in gesprek gaan, vond plaats op 27 mei op het Nordwin College Leeuwarden. Op 6 juli werden op het Marne College in Bolsward drie workshops over vooroordelen en discriminatie gegeven.

Op 24 september was Tûmba met een stand aanwezig op het Lindefestival in Wolvega, op 30 september was Tûmba te gast op het CMVestival in De Bres in Leeuwarden, werd op 12 oktober een workshop op ROC Friese Poort Sneek over pesten gegeven, op 7 en 8 december vier workshops over discriminatie op ISK Sneek en op 7 december een discussieavond van de Jonge Socialisten Fryslân over Zwarte Piet.

Naast de *Wie van de drie* (WVDD) workshops die verzorgd werden binnen het project *LHBTI Regenboogsteden* in de gemeenten Leeuwarden en Súdwest Fryslân, werd er op ROC Friese Poort Urk in Flevoland op 19 mei tweemaal en op ROC Friesland College Heerenveen op 10 en 31 maart en op 2 juni in totaal zesmaal het spel WVDD gespeeld. Op de WVDD op het Terra College in Wolvega (11 oktober: Internationale Coming-Out Dag) was een viertal Statenleden aanwezig.

Gemeente Leeuwarden benaderde Tûmba in 2016 met de vraag of wij binnen de bijeenkomsten voor de Participatieverklaring workshops konden verzorgen. Iedere gemeente in Nederland moet nieuwkomers een participatieverklaring laten tekenen. Doel van deze verklaring is om mensen die zich in Nederland willen vestigen te wijzen op hun rechten en plichten en de kernwaarden die we in Nederland belangrijk vinden. Bijvoorbeeld vrijheid van meningsuiting, solidariteit, voorkomen van discriminatie en vrijheid van godsdienst. ▶

PREVENTIE: BEAUTIFUL PEOPLE

Tûmba verzorgde op 28 november en 5 december een workshop in het Stadhuis van Leeuwarden en op 19 december in het Historisch Centrum Leeuwarden.

Op 3 november gaven Gina van Aalst en Arnold Helmantel een training voor ambtenaren van de gemeente Leeuwarden. Thema: hoe kunnen impliciete vooroordelen doorwerken in het werk. In de training leerden ambtenaren hoe deze vooroordelen te herkennen bij henzelf en anderen en hoe daarmee om te gaan richting cliënten en bedrijven.

Educatief medewerker Arnold Helmantel was ook buiten de provincie actief. Op 19 mei speelde hij tweemaal WVDD op ROC Friese Poort in Urk.



Foto © Harrie Muis

In het jaar 2016

- 109 workshops *Beautiful People* waaronder de in dit hoofdstuk genoemde werkvormen en
- 49 workshops *Beautiful People* in de gemeente Leeuwarden (exclusief *Wie van de Drie*)
- 3 projecten *40 dagen niet schelden* en
- 2 projecten *40 dagen niet schelden* in de gemeente Leeuwarden

HERDENKING WO2

Tûmba maakt deel uit van het bestuur van de Stichting Provinciale Herdenking 4 Mei. Deze stichting organiseert jaarlijks de provinciale herdenking, live uitgezonden op de televisie door Omrop Fryslân, in de Prinsentuin in Leeuwarden.

Leerlingen van het Gomarus College kregen op 19 mei een rondleiding in het Provinciehuis in Leeuwarden door de Stichting Herdenking 4 Mei, vertegenwoordigd door Tûmba-directeur Brenda Ottjes, en John Jorritsma, Commissaris van de Koning.

Op 1 mei vond opnieuw Open Joodse Huizen in de oude joodse buurt van Leeuwarden plaats. Op een aantal locaties rond de voormalige synagoge werden in woonhuizen lezingen gehouden en muziek ten gehore gebracht. De joodse begraafplaats aan de Spanjaardslaan in Leeuwarden was bij hoge uitzondering op deze dag toegankelijk voor publiek. Tûmba is een van de initiatiefnemers en organisatoren van deze succesvolle activiteit. Open Joodse Huizen is een landelijk project, waarin Tûmba samenwerkt met het Joods Historisch Museum Amsterdam, Verzetsmuseum Friesland, Historisch Centrum Leeuwarden, Joodse Gemeente Leeuwarden, bewoners Bij de Put en vrijwilligers van Aed Levwerd.

BEFRIJDINGSFESTIVAL

Op het Befrijdingsfestival op 5 mei stond op het Wilhelminaplein in Leeuwarden een yurt. Deze grote ronde tent was het hart van het evenement *De Ware Betekenis der Dingen*, een samenwerking met het Befrijdingsfestival Fryslân, ROC Friese Poort, De Kweekvijver, het Fries Film Archief en GK Producties.

Rond de yurt hingen achttien grote zwart-wit foto's van voorwerpen die op het eerste gezicht niet iets met elkaar te maken hadden. Met de speciaal ontwikkelde Tûmba-app konden filmpjes bekeken worden die via de techniek 'augmented reality' aan de foto's gekoppeld waren. Tourguides vroegen aan festivalbezoekers of zij de yurt wilden bezoeken. Daarbinnen ontdekten zij dat de foto's hoorden bij een vluchteling die het persoonlijke levensverhaal vertelde. De foto's schetsten het beeld van hun leven voor, tijdens en na de vlucht. Ook was er over elke vluchteling een korte film te zien. De belangstelling voor de voorstellingen was groot. Burgemeester Crone van Leeuwarden en staatssecretaris Van Rijn waren bij een van de voorstellingen aanwezig. De fototentoonstelling en de filmpjes waren in het najaar ook een aantal weken in de Bibliotheek Leeuwarden te zien.



Studenten van ROC Friese Poort werden voor dit project in contact gebracht met vluchtelingen. Zij interviewden hen en maakten vervolgens zelf de fototentoonstelling en de filmpjes. Zo werden leerdoelen op het gebied van journalistiek, fotografie en film verbonden met leerdoelen over burgerschap, maatschappij, empathie en identiteit.

POSITIEF DIVERSITEITSMOMENT

Ambassadeurs voor diversiteit noemt wethouder Andries Ekhart van Leeuwarden ondernemers die zich inzetten voor meer diversiteit op de werkvloer. In 2016 was er rond de Dag van de Mensenrechten (10 december) aandacht voor de Albert Heijn-supermarkt aan de Emmakade en kunststofgroothandel PyraSied Xtreme Acrylic op de Hemrik. Robert Visser, manager van Albert Heijn Emmakade, zegt dat je *als winkel open moet staan voor diversiteit*. Bij de vestiging zijn vijf mensen werkzaam vanuit de Wajong (volwassenen die vanwege een handicap of ziekte niet aan het werk kunnen). De supermarkt is als stageplek zeer in trek bij leerlingen van het praktijkonderwijs van De Monoliet en de Caleidoscoop, beide scholen voor speciaal onderwijs. Bij Pyrasied werkt een 22-jarige man met PDD-NOS en ADD diagnose. Hij kreeg, na een proeftijd van drie maanden, een halfjaarcontract van het bedrijf aangeboden. Pyrasied wilde niet beloond worden voor hun diversiteitsbeleid. Dat hoort gewoon bij ons werk, zegt het bedrijf. Het geld dat anders besteed wordt aan de Mensenrechteninsigne die Tûmba namens de gemeente Leeuwarden uitreikt aan ondernemers, schonk het bedrijf aan de Kinderoncologie afdeling van het UMCG. In de Huis aan Huis (Leeuwarden e.o.) verscheen een paginagroot interview met de beide winnaars. *Het Buurtjournaal* van de Oranjewijk nam het interview met de Albert Heijn-supermarkt over.

KOSTEN
2016

Bedragen x € 1000

	Uren Personeel	Kosten Personeel	Kosten* Organisatie	Kosten** Organisatie	Kosten Activiteit	Kosten Totaal
1 Discriminatie Meldpunt WGA	2507	151,12	23,69	23,47	20,67	218,95
2 Monitoren Discriminatie WGA	176	10,61	2,08	2,06	2,78	17,52
3 Provincie Transitie	906	54,61	5,58	6,37	1,82	68,38
4 Preventie en educatie provincie	546	32,91	3,77	3,74	4,60	45,02
5 Preventie/Beautiful people Leeuwarden	577	34,78	3,83	2,69	3,11	44,41
6 Positief diversiteitsmoment Leeuwarden	38	2,29	1,26	0,31	0,21	4,06
7 Regenboogsteden LHBT Leeuwarden & SWF***	241	14,53	2,10	1,96	1,62	20,20
8 Actualiteit	175	8,75	0,95	1,42	-	11,12
Afschrijvingen	-	-	-	3,76	-	3,76
Totaal	**5166**	**309,61**	**43,25**	**45,78**	**34,79**	**433,43**

WGA: Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen
Deze verantwoording correspondeert met de accountant-gecontroleerde Jaarrekening 2016.
*Kosten huisvesting, energie, verzekering, schoonmaak
**Kosten ict, accountant en overig organisatie
***Gemeente Súdwest-Fryslân

INKOMSTEN
2016

Bedragen x € 1000

	WGA Friese Gemeenten	Provincie	Gemeente Leeuwarden	Gemeente SWF	Gemeenten divers	Opdrachten fondsen ed	Inkomsten Totaal
1 Discriminatie Meldpunt WGA	218,95	-	-	-	-	-	218,95
2 Monitoren Discriminatie WGA	17,52	-	-	-	-	-	17,52
3 Provincie Transitie	-	68,38	-	-	-	-	68,38
4 Preventie en educatie provincie	0,69	40,02	-	1,89	2,43	-	45,03
5 Preventie/Beautiful people Leeuwarden	-	6,55	27,10	-	-	10,76	44,41
6 Positief diversiteitsmoment Leeuwarden	-	-	4,06	-	-	-	4,06
7 Regenboogsteden LHBT Leeuwarden & SWF***	-	-	10,00	10,00	-	0,20	20,20
8 Actualiteit	-	-	-	-	-	11,12	11,12
Opbrengst divers	-	-	-	-	-	5,92	5,92
Totaal	**237,16**	**114,95**	**41,16**	**11,89**	**2,43**	**28,00**	**435,59**
Resultaat >	>	>	>	>	>	>	**2,16**

REGENBOOGSTEDEN LHBT-EMANCIPATIE

LHBTI staat voor emancipatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender- en interseksemensen. In samenwerking met het COC Friesland, de gemeente Leeuwarden en de gemeente Súdwest-Fryslân werkte Tûmba ook in 2016 aan het bevorderen van een veilig leefklimaat en veilige scholen. De gemeente Leeuwarden zette, aanvullend op het Regenboogproject van het Ministerie, ook in 2016 extra in op educatie en seksuele diversiteit.

Het spel *Wie van de Drie* blijft zeer populair. COC Friesland en Tûmba merken op basis van de opgedane ervaring en reacties dat het spel effectief is. Die effectiviteit betreft niet alleen het vergroten van het gevoel van veiligheid op scholen, maar ook in bijvoorbeeld zorginstellingen. Het gaat hier in eerste plaats om het gevoel van veiligheid van leerlingen en bewoners die tot de LHBTI-doelgroep behoren. Het creëert een inclusief school- en woonklimaat, waarin alle leerlingen en bewoners geaccepteerd worden. Iedereen ervaart immers dat niemand 'anders' is, dat iedereen op eigen unieke manier mag zijn wie zij/hij is. Acceptatie is een basisvoorwaarde om talenten te laten groeien, het is essentieel voor de ontwikkeling.

Acceptatie is ook van wezenlijk belang voor ouderen die, nadat ze op jongere leeftijd 'uit de kast' zijn gekomen, in een zorgcentrum hun seksuele voorkeur vaak opnieuw moeten verbergen. Met *Wie van de Drie* wil Tûmba het LHBTI-thema uit de sfeer van 'otherness', 'anders-zijn', halen.

Op de Internationale Coming-Out Dag werd het spel op het Terra College in Wolvega gespeeld, in aanwezigheid van vier Statenleden.

Dat het woord 'homo' als scheldwoord wordt gebruikt blijkt op alle scholen die bezocht zijn. Het gebruik van dit woord creëert grote onveiligheid voor de pubers die worstelen met seksuele identiteit, groepsnormen en erbij willen horen. Bewustwording, waardoor het gebruik van dit woord als scheldwoord afneemt, helpt de veiligheid te vergroten. Een school kan dit scheldwoord uitbannen. Dat vraagt commitment en consequente inzet.

Een groot aantal scholen en organisaties in Fryslân, verspreid over de hele provincie, heeft actief deelgenomen aan het project: Nordwin College, locaties Leeuwarden en Sneek; Friesland College, locatie Leeuwarden; OSG Sevenwolden in Grou; NHL Leeuwarden; Stedelijk Gymnasium Piter Jelles in Leeuwarden; ROC Friese Poort, locaties Leeuwarden en Sneek; Bogerman College, locaties Koudum en Sneek; woonzorgcentrum



Teatskehûs in Blauwhuis (de *Leeuwarder Courant* besteedde op 2 november aandacht aan deze WVDD); woonzorgcentrum Nij Mariënacker in Workum. Beide zorgcentra zijn van ouderenzorg Patyna.

Een dertigtal vrijwilligers, homo- en heteroseksueel, werken mee aan dit project en willen zich blijvend inzetten voor het werk van beide organisaties.

Op dinsdag 17 mei 2016 werd in Groningen de Alliantie LHBTI-veiligheid Noord-Nederland ondertekend door onder andere Gea Akkerman, wethouder van de gemeente Súdwest-Fryslân, Cees van Baalen, directeur COC Friesland en Brenda Ottjes, directeur Tûmba.

Op 28 mei onthulde Leeuwarder wethouder Sjoerd Feitsma op het Mata Hari-plein tussen Schouwburg De Harmonie en Poppodium Neushoorn in Leeuwarden de regenboogtrap. Deze drie treden hoge terrastrap, met de kleuren van de LHBTI-regenboogvlag in keramieken tegels, is een initiatief van COC Friesland, VVD Leeuwarden, Groep Brakenhoff, gemeente Leeuwarden en Tûmba. Tijdens de opening is samengewerkt met studenten van de opleiding D'Drive, Neushoorn en presentator Andrew Makkinga.

De wethouders van Leeuwarden en Súdwest-Fryslân – respectievelijk Andries Ekhart en Gea Akkerman – waren aanwezig bij activiteiten in het kader van Internationale Coming-Out Day. Wethouder Andries Ekhart van Leeuwarden hees op 11 oktober de regenboogvlag op de Oldehove in de Friese hoofdstad. Hij deed dit samen met Ids Tjaarda, die op 5 mei 2016 samen met zijn vriend werd mishandeld vanwege zijn homoseksualiteit. In Sneek hees wethouder Gea Akkerman samen met politieagent Kim de Vries op 11 oktober de regenboogvlag en onthulde zij de eerste Regenboogbank in Nederland. Zij deed dit samen met onder andere Arnold Helmantel van Tûmba, Cees van Baalen van COC Friesland en Kim de Vries van Roze in Blauw (politie). ▶

Middels bovenstaande resultaten is gewerkt aan de doelen van dit project:

- Mensen die homoseksueel zijn, met name jongeren, groeien op in een tolerante omgeving, zij kunnen zichzelf zijn zonder direct of indirect uitgescholden te worden; zij voelen zich veilig.
- Friese scholen voor voortgezet onderwijs en ROC's nemen kennis van het project voor LHBTI-tolerantie en zetten zich in om het gebruik van het woord 'homo' als scheldwoord uit te bannen. Zij zetten zich in voor een veilige school.
- Er is een pool van vrijwilligers, op basis van seksuele en culturele diversiteit. Deze vrijwilligers zetten zich in voor LHBTI-emancipatie, onder andere bij het spelen van het voorlichtingsspel *Wie van de Drie*.
- Bij de politie is extra aandacht voor de aanpak van LHBTI-discriminatie.
- Leerlingen hebben meer kennis van mensenrechten en diversiteit.

De gemeente Leeuwarden en de gemeente Súdwest-Fryslân investeerden vanuit de regenbooggelden van het Ministerie van OCW. De Provincie Fryslân bekostigde de *Wie van de Drie*'s in de overige gemeenten.

In het jaar 2016

- 14 *Wie van de Drie*-workshops in Leeuwarden
- 12 *Wie van de Drie*-workshops in Súdwest-Fryslân
- 9 *Wie van de Drie*-workshops in overige Friese gemeenten
- Het trainen en begeleiden van dertig jongeren die als vrijwilliger het spel spelen en deelnemen aan het nagesprek met de leerlingen
- Deelname aan overleg met de Politie, het Openbaar Ministerie en COC Friesland
- Regenboogterras: deelname aan overleg met de gemeente Leeuwarden, Poppodium Neushoorn, ROC opleiding D'Drive en de gemeenteraadsfractie VVD Leeuwarden. Realisatie permanent regenboogterras als symbool voor *hier kun je zijn wie je bent*. In Sneek: plaatsing van het Regenboogbankje
- Inhoudelijk overleg met de portefeuillehoudende gemeenteambtenaren van Leeuwarden en Súdwest-Fryslân
- Op Coming Out Day de regenboogvlag hijsen op verschillende locaties met wethouders van de twee gemeenten



In 2016 was Tûmba naast het uitvoeren van de kerntaken betrokken bij een aantal andere activiteiten. Tevens publiceerde Tûmba een aantal opiniërende artikelen in provinciale en nationale media.

Op 21 maart organiseerde Tûmba in samenwerking met het Friesland College voor studenten van D'Drive een lezing en dansworkshop over schaamte en discriminatie. Op deze dag presenteerde Tûmba ook de *Monitor Discriminatie 2015*. Voorafgaand aan de workshop gaf danser Farida Nabibaks een lezing met als titel *Ik... en de Ander*, waarin Farida haar verhaal vertelde over de spanning tussen de eigen emoties en dat wat je niet altijd wilt vertellen uit angst om afgewezen te worden. Daarna leidde zij een dansworkshop.

Op 3 augustus, op de receptie van de belangrijkste kaatswedstrijd ter wereld, de PC in Franeker, presenteerde de Friese zanger Robbie van Wieren een nieuw kaatslied. De tekst van het lied, *Hjoed is myn dei*, is geschreven door Ate de Jong. De tekst verwijst onder meer naar het optreden van vier kaatsers op de PC in 1942. Drie spelers kwamen toen, onder het oog van de Duitse commandant, als teken van verzet in oranje shirts het veld op. De productie van het lied werd mede mogelijk gemaakt door Tûmba.

Brenda Ottjes begeleidde op 22 augustus de Werkgroep Gobabis Ontwikkelingssamenwerking Smallingerland bij het ontwikkelen van hun meerjarenplan.
Op de provinciale ledenvergadering van de ChristenUnie hield Brenda Ottjes een lezing over beleid, wetgeving en discriminatie.

Tûmba participeerde in het Filosofie Café Fryslân in 2016. Dit Filosofie Café organiseerde bijeenkomsten in Tresoar met onder meer sprekers als Jan Flameling, Marjo Buitelaar en Bert Keizer.

Tûmba nam in 2016 het initiatief tot regelmatig overleg met de hogescholen Stenden en NHL ter bevordering van structurele aandacht voor sociale diversiteit in het programma van de hogescholen. Hieruit is een werkgroep Paarse Vrijdag voor LHBTI-thema's voortgekomen waarin docenten en studenten participeren. Ook wordt ingezet op het onderwerp culturele diversiteit en migratie. Daarnaast startte Tûmba in 2016 een samenwerking met expertisebureau Zaun, preventie polarisatie en radicalisering.

Artikelen geschreven door Tûmba of interviews met Tûmba in de papieren media: op 16 januari verscheen er in de *Leeuwarder Courant* een *Te Gast* over de gebeurtenissen in de Oudejaarsnacht in Keulen, met als onderwerp seksueel geweld. Het Onderwijsblad van Aob (oplage: 85.000) publiceerde op 6 februari een artikel over *40 dagen niet schelden*. In de *Leeuwarder Courant* van 29 maart een *Te Gast*-opinieartikel van Brenda Ottjes, Joke Hermsen en Renee Borgonjen over liefde en mienskip (Museum of Love), op 7 mei in *de Volkskrant* een interview met Tonny van den Berg, ex-neonazi en nu vrijwilliger voor Tûmba, over radicalisering, op 3 juni een *Te Gast* over discriminatie en het publieke domein, naar aanleiding van het Drachtster bedrijf dat een homoseksuele jongen een stageplaats weigerde en de inkoopstop die de gemeente Smallingerland daarop afkondigde, op 6 juli een ingezonden brief in de *Leeuwarder Courant* als reactie op een artikel waarin de auteur negatief reageerde op een interview met drie Afro-Nederlanders over slavernijverleden, op 14 september een *Te Gast* over vluchtelingen en wapenindustrie, op 22 september een artikel op het online opinieplatform Joop over de aanbevelingen van de Commissie Diversiteit van de Universiteit van Amsterdam, op 28 september een *Te Gast* over hoe kleurrijk de overheid mag of moet zijn (naar aanleiding van een artikel van een Statenlid dat een pleidooi hield voor een neutrale overheid), en op 12 december een *Te Gast* over het vonnis van de rechtbank in het proces tegen de minder, minder-uitspraken van Wilders.

Tûmba
Eewal 56
8911 GT Leeuwarden
T 058 215 77 71
E info@tumba.nl
I tumba.nl

Discriminatieklachten
T 06 16 68 82 79
of via de website

Omslagfoto © Shutterstock/Daniel M. Ernst | Tekst: Brenda Ottjes, Harry Prins Ontwerp: Go Puck